

3. Постановление Правительства Республики Молдова № 523 от 11.07.2011 «Об утверждении Программы развития инклюзивного образования в Республике Молдова на 2011–2020 годы». (2011) [Электронный ресурс]. URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=103260&lang=ru

4. Постановление Правительства Республики Молдова № 732 от 16.09.2013 «О Республиканском центре психопедагогической помощи и районной/муниципальной службе психопедагогической помощи». (2013) [Электронный ресурс]. URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=22066&lang=ru

Рябченко Вікторія Миколаївна

магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка
Науковий керівник – канд. пед. наук,
ст. викладач **О. М. Король**

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖПРЕДПЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті здійснено огляд теоретичних основ застосування міжпредметних зв'язків в освітньому процесі спеціального закладу загальної середньої освіти. Проаналізовано специфіку здійснення міжпредметних взаємозв'язків у навчанні учнів з особливими освітніми потребами. Окреслено переваги використання міжпредметних зв'язків у корекційній роботі з учнями з особливими освітніми потребами. Акцентовано увагу на теоретичних основах застосування окремих навчальних дисциплін у визначенні міжпредметних зв'язків в освітньому процесі спеціального закладу загальної середньої освіти.

Ключові слова: застосування, міжпредметні зв'язки, учні з особливими освітніми потребами, освітній процес, навчальна дисципліна.

Ryabchenko Viktoriya Mykolayivna

Master's student majoring in 016 Special Education
(Oligophrenopedagogy. Speech Therapy)
Sumy State Pedagogical University
A.S. Makarenko University
Supervisor - **Korol O. M.**, Ph.D. ped. science

THEORETICAL BASES OF APPLICATION OF INTERDISCIPLINARY CONNECTIONS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF A SPECIAL INSTITUTION OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

The article reviews the theoretical foundations of the use of interdisciplinary links in the educational process of a special institution of general secondary education. The specifics of the implementation of interdisciplinary relationships in the education of students with special educational needs are analyzed. The advantages of using interdisciplinary connections in

correctional work with students with special educational needs are outlined. Emphasis is placed on the theoretical foundations of the use of certain academic disciplines in determining interdisciplinary links in the educational process of a special institution of general secondary education.

Keywords: application, interdisciplinary links, students with special educational needs, educational process, academic discipline.

Постановка проблеми: Сучасний етап розвитку спеціальної освіти характеризується пошуком найефективніших умов організації навчання учнів з особливими освітніми потребами. За дослідженнями М. Жигоревої, Н. Ситдикової, Л. Дроздової та ін. учні зазначеної категорії не можуть самостійно встановлювати взаємозв'язок між знаннями, отриманими з різних навчальних предметів, не можуть їх застосовувати в нових умовах, тому викладання навчальних предметів необхідно будувати на міжпредметній основі. Реалізація міжпредметних зв'язків допомагає педагогу виробити систему знань і вмінь у школярів, активізувати їх інтелектуальну діяльність, раціонально розподілити навчальний час тощо [5, с. 10].

Актуальність: Актуальною на сьогодні залишається ідея міжпредметної інтеграції, оскільки за її успішної реалізації передбачається досягнення мети якісної освіти. Використання міжпредметних зв'язків у навчально-виховному процесі спеціального закладу загальної середньої освіти – це важливий дидактичний інструмент, за допомогою якого у свідомості учнів з особливими освітніми потребами формується цілісна картину світу.

Взаємозв'язок між формуванням всебічно розвинутої особи та застосуванням суміжних тем навчальних дисциплін у сучасному освітньому просторі відзначали науковці К. Баханов, Н. Волкова, В. Максимова, С. Максимюк, І. Малафіїк, Н. Мойсеюк, П. Підкасистий, М. Фіцула, І. Харламов та ін. Учені наголошували на важливості формування широкого світосприймання у дітей, уміння вивчати питання з точки зору різних галузей знань та визначати причинно-наслідкові зв'язки на основі використання міжпредметних зв'язків у навчально-виховному процесі.

Проблему використання міжпредметних зв'язків у навчанні осіб з особливими освітніми потребами у різних аспектах досліджували К. Акдобацька, В. Бондарь, І. Дмитрієва, І. Єременко, А. Капустін, В. Липа, С. Миронова, Л. Одинченко, Т. Сак, В. Синьов, О. Хохліна та ін. Ученими було констатовано необхідність використання міжпредметних зв'язків у навчанні дітей з особливими освітніми потребами, рекомендувалося враховувати рівень

розвитку учнів, їх вік, суміжні теми навчальних предметів спеціального закладу загальної середньої освіти.

Мета статті – проаналізувати теоретичні основи застосування міжпредметних зв'язків в освітньому процесі спеціального закладу загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Проблему міжпредметних зв'язків у різних аспектах досліджували Е. Вайнруб, В. Воронкова, В. Ек, І. Єременко, С. Миронова, С. Мирський, Н. Павлова, Г. Плешканівська, Л. Румянцева, В. Синьов та інші науковці, які в своїх роботах розкривали можливості засвоєння учнями з особливими освітніми потребами загальноосвітніми знаннями і вказували на необхідність зв'язку навчального матеріалу з життям і практикою. У своїх працях вчені вказували на можливості оволодіння знаннями учнями спеціального закладу загальної середньої освіти та перспективи розвиваючого впливу міжпредметних зв'язків на пізнавальну діяльність учнів з особливими освітніми потребами у навчанні.

На думку І. Єременка, здійснення міжпредметних взаємозв'язків у навчанні учнів з особливими освітніми потребами з метою формування у них цілісної системи знань, розвитку вміння їх перенесення в інші умови, забезпечення зростання узагальненості є однією з найважливіших напрямків діяльності у галузі спеціальної освіти [4, с. 128].

У дослідженнях Е. Вайнруб і Г. Плешканівської визначено, що особливості складу учнів спеціального закладу загальної середньої освіти, змісту навчання, специфіка організації навчального процесу учнів зазначеної категорії – розширюють сферу дослідження використання принципу міжпредметних зв'язків у сфері спеціального навчання (корекційно-розвивального значення здійснення міжпредметних зв'язків) [1, с. 18].

Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить про те, що найчастіше в роботах, присвячених навчанню учнів з особливими освітніми потребами, розглядаються питання здійснення міжпредметних зв'язків уроків трудового навчання та інших дисциплін. Особлива увага до цього аспекту проблеми обумовлено значенням трудової підготовки в подальшій соціалізації та інтеграції учнів, їх залежність від уміння залучати й практично використовувати знання з різних навчальних дисциплін. Інтегроване засвоєння матеріалу з його практичним застосуванням має корекційно-розвиваюче значення, забезпечує міцне і усвідомлене засвоєння матеріалу, сприяє формуванню умінь перенесення знань і умінь в нову ситуацію.

Важливе корекційно-розвиваюче значення у спеціальній освіті відіграє здійснення міжпредметних зв'язків дисциплін природничого циклу та інформатики з трудовим навчанням. Активна практична діяльність сприяє формуванню уявлень про кількість і форми, лічильно-математичних і графічних умінь. Співкоординація змісту навчальних дисциплін позитивно впливає на корекцію і розвиток психічних процесів в учнів з особливими освітніми потребами. На думку О. Граборова, закріплення і застосування інформатичних і природничих знань у трудовій діяльності забезпечує формування умінь їх перенесення, дієвість і життєво-практичну спрямованість навчання [2].

На думку Х. Замського, важливою умовою досягнення усвідомленості і міцності засвоєння знань і умінь в учнів з особливими освітніми потребами, досягнення дієвості у таких дітей – є забезпечення варіативності умов закріплення, повторення і застосування. Науковець вказуючи на варіанти повторень, що сприяють підвищенню рівня знань, відмічав виконання практичних завдань, які вимагають застосування знань з різних навчальних дисциплін в умовах, що змінюються та варіюються [6, с. 27].

Відомі вчені-дефектологи Г. Дульнев, В. Лубовський, В. Петрова рекомендували в корекційній роботі з учнями з особливими освітніми потребами більш інтенсивно застосовувати такі форми завдань, які будували б їхню інтелектуальну активність, потребу в пізнавальній діяльності. На їхню думку, до таких завдань варто віднести ті з них, які вимагають використання почуттєвої сфери, опори на практичну діяльність і досвід учнів.

У свою чергу Г. Дульнев вважав, що трудова діяльність є не тільки полем практичного застосування засвоєваних теоретичних знань і критерієм відбору змісту освіти цієї категорії учнів, а й засобом формування загальноосвітніх знань. При цьому дослідник виступав проти повного злиття змісту трудового навчання та загальноосвітніх предметів, так як в цьому випадку не можуть бути ефективно вирішені завдання специфічні для кожного предмету [3].

При реалізації міжпредметних зв'язків у процесі навчання учнів з особливими освітніми потребами праці та інших дисциплін, їх взаємодія повинна бути двосторонньою. Трудова підготовка не тільки вимагає залучення знань з інших дисциплін, а й сама сприяє формуванню узагальнених навчальних умінь, необхідних для розвитку навичок читання, письма та усного зв'язного мовлення. Автор вважав, що міжпредметні зв'язки є однією із важливих умов для формування вміння «уявляти образ предмета».

Здійснення подібних зв'язків у процесі трудового навчання розглядається як специфічний прийом, спрямований на корекцію і розвиток трудового та інших видів діяльності.

У такий спосіб Г. Дульнев відстоював позицію щодо забезпечення взаємозв'язку навчальних предметів є одним із найважливіших моментів у формуванні вміння бачити і розуміти причинно-наслідкові зв'язки предметів і явищ навколишньої дійсності учнями з особливими освітніми потребами [3].

Аналіз робіт зазначених вище дослідників свідчить про важливість встановлення міжпредметних зв'язків уроків української мови та літератури з трудовим навчанням, які мають значний корекційно-розвиваючий вплив на учнів з особливими освітніми потребами у плані вдосконалення моторики, просторового орієнтування, встановлення логічних зв'язків та інших якостей, що сприяють оволодінню усного та письмового зв'язного мовлення.

На переконання багатьох дослідників найбільший обсяг матеріалу для міжпредметних зв'язків представляють шкільні курси математики, історії, читання, розвитку мовлення, трудового навчання, образотворчого мистецтва та соціально-побутової орієнтації. Для встановлення міжпредметних зв'язків проводиться відбір змісту програми і підручників з цих предметів. Обсяг навчального матеріалу в них невеликий. Це – частина параграф або навіть тільки визначення поняття, ілюстрації, завдання, опис дослідів тощо. Зміст цього обсягу має стосуватися знань учнів накопичених у зв'язку зі спостереженнями, власним досвідом чи екскурсіями. А поповнити опорні знання можуть раніше зібрані і оброблені матеріали.

Учителі-предметники повинні ознайомитися з підручниками інших предметів з вмістом опорних знань, ілюстраціями, завданнями до відповідних параграфів незалежно від того, який обсяг з них буде використаний на своїх уроках і в якому вигляді. Важливе значення міжпредметних зв'язків полягає в тому, що вони є основою для отримання нових знань і навичок, їх удосконалення. Міжпредметні зв'язки відіграють роль при здійсненні загальних і спеціальних завдань в навчанні та вихованні учнів з особливими освітніми потребами. Будь-який предмет спеціального закладу загальної середньої освіти має великі можливості для здійснення корекційних завдань [7, с. 213].

Корекційно-розвиваюча функція міжпредметних зв'язків визначається їх роллю в розвитку системного і творчого мислення учнів зазначеної категорії, у формуванні їх пізнавальної активності, самостійності та інтересу до пізнання

природи. Міжпредметні зв'язки допомагають подолати предметну інертність мислення і розширюють кругозір учнів.

Виховна функція міжпредметних зв'язків виражена в їх сприянні усім напрямкам навчально-виховної роботи. Учитель, спираючись на зв'язки з іншими предметами, реалізує комплексний підхід до виховання. У природі все взаємопов'язано. Тому важливо, щоб в учнів з особливими освітніми потребами складалося цілісне сприйняття світу при вивченні шкільних предметів. На жаль, учні зазначеної категорії часто не бачать взаємозв'язку між окремими шкільними предметами, а без неї неможливо зрозуміти суть багатьох явищ в природі. Учні часто не в змозі застосувати знання однієї з дисциплін до знань іншого, наприклад, взаємозв'язок образотворчого мистецтва та української літератури, української мови та музики, інформатики та географії, історії та уроків розвитку мовлення тощо. З іншого боку необхідно обережно поєднувати шкільні предмети в одне ціле, тому, що вони втрачають свою індивідуальність.

На нашу думку, інтегровані уроки необхідно давати періодично, щоб учні з особливими освітніми потребами побачили взаємозв'язок між навчальними дисциплінами і зрозуміли, що знання в одній дисципліні полегшує розуміння процесів, що вивчаються в інших областях.

Висновки. Таким чином, використання міжпредметних зв'язків на уроках в спеціальному закладі загальної середньої освіти – це інноваційний засіб навчання, який впливає на відбір і структуру навчального матеріалу цілої низки навчальних предметів. У такий спосіб посилюється системність знань учнів, активізуються методи навчання, орієнтуючи педагогів на застосування комплексних форм організації навчання, забезпечуючи єдність навчально-виховного процесу та здійснюючи корекційно-розвивальне навчання учнів з особливими освітніми потребами.

Використання на уроках міжпредметного підходу сприяє активному і свідомому засвоєнню учнями навчального матеріалу, розвитку та корекції логічного мислення. Учитель спеціального закладу загальної середньої освіти, спираючись на психологічні особливості учнів з особливими освітніми потребами окремого віку та їх інтелектуальний потенціал на уроках з використанням міжпредметних зв'язків, корегує та розвиває в учнів мислення, пізнавальний інтерес, допомагає їм не тільки засвоїти знання, але і навчитися приймати рішення, самостійно мислити, сприяє успішній соціалізації тощо.

Перспектива дослідження. У дослідженні специфіки застосування міжпредметних зв'язків в освітньому процесі спеціального закладу загальної середньої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вайнруб Е. М., Плешкановская Г. М. Оптимизация работоспособности учащихся вспомогательной школы : учеб.-метод. пос. К. : Радянська школа, 1989. 96 с.
2. Грабаров А. Н. Очерки по олигофренопедагогике. М. : Учпедгиз, 1961. 196 с.
3. Дульнев Г. М. Труд как средство компенсации при аномалии умственного развития ребенка. М. : АПН РСФСР, 1958. 67 с.
4. Еременко И. Г. Олигофренопедагогика. К. : Вища школа, 1985. 328 с.
5. Жигорева М. В., Ситдикова Н. Д., Дроздова Л. Ю. Опыт реализации интегрированного подхода к обучению и воспитанию детей с ограниченными возможностями развития. *Коррекционная педагогика*. 2007. № 6. С.6 –14.
6. Замский Х. С. История олигофренопедагогики. М. : Просвещение, 1974. 392 с.
7. Ремех Т. О. Реалізація міжпредметних зв'язків у шкільних підручниках із правознавства. *Проблеми сучасного підручника*. 2014. Вип.14. С. 211–218.

Ткач Антоніна Антонівна

директор КЗ «Світловодська спеціальна школа
Кіровоградської обласної ради»

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

У статті висвітлено концептуальні засади стратегічного управління навчальним закладом. Здійснено теоретичний огляд науково-педагогічної літератури з питання визначення концептуальних засад управління навчальним закладом для дітей із порушеннями зору. Розглянуто питання щодо висвітлення концептуальних засад управління навчальним закладом з історії і до сучасності. Окреслено зміст стратегічного управління навчальним закладом та розглянуто умови забезпечення ефективності управління розвитком навчального закладу.

Ключові слова: концептуальна засада, управління, навчальний заклад, учні з особливими освітніми потребами, ефективний.

Tkach Antonina Antonovna

director of KZ "Svitlovodska special school of Kirovograd regional council »

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF STRATEGIC MANAGEMENT OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION

The article highlights the conceptual principles of strategic management of the educational institution. The theoretical review of scientific and pedagogical literature on the definition of conceptual principles of management of educational institution for children with visual impairment is carried out. The issues regarding the coverage of the conceptual principles of management